

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ejendomsmæglere.

§§ 1-7, ændringsforslaget, § 8, således ændret, og § 9

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om dispachører.

§§ 1-14, ændringsforslaget, § 15, således ændret, og § 16

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Sluttelig foretoges afstemning vedrørende forslag til lov om translatører og tolke.

§§ 1-8, ændringsforslaget, § 9, således ændret, og § 10

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at de 7 lovforslag går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om handel med brugte genstande samt pantelåner-virksomhed.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 115) findes i tidenden sp. 3682, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 855).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets §§ 1-19 og dets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om licitation m. v.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 31) findes i tidenden sp. 826, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 997).

Der var stillet 9 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Niels Mørk: Ud over at henvise til den af udvalget afgivne betænkning vil jeg gerne understrege det efter min opfattelse meget betydningsfulde, at de stillede ændringsforslag, som jo er en følge af boligforliget, har samlet alle de udvalgsberettigede partier, og jeg regner da også med, at ændringsforslagene kan opnå tilslutning fra de to ikke-udvalgsberettigede partier her i salen.

Som det fremgår af betænkningen og af ændringsforslagene, bortfalder nu alle udskydningsregler. Ligeledes forbydes aftaler og vedtagelser om forudgående anmeldelser af licitationsbud til de bydendes organisationer. Disse organisationer kan heller ikke pålægge deres medlemmer pligt til at for-

[Niels Mørk.]

handle eller på anden måde samarbejde inden tilbudsgivningen. Dog får de bydende ret til forud for tilbudsgivningen at drøfte selve udbudsgrundlaget, herunder spørgsmålet om teknisk begrundede forbehold. Organisationerne får altså fortsat mulighed for at kunne fastsætte regler for sådanne møders afholdelse, men disse møder bør dog kun kunne gennemføres, såfremt udbyderen, altså bygherren, opfordres til at komme til stede. Såvel organiserede som uorganiserede tilbudsgivere har adgang til sådanne møder.

Jeg skal ikke gå nærmere ind på ændringsforslagene eller de drøftelser, vi har haft i udvalget; kun vil jeg gerne sige, at det resultat, man nu er kommet til i udvalget, betyder frie tilstande, fri prisdannelse og liberalisering af det meget vigtige licitationsområde. Endvidere betyder det en stærk forenkling såvel af hele systemet som af administrationen inden for hele byggeri- og anlægssektoren. Sidst men ikke mindst tror jeg på, at loven i den skikkelse, den vil få, vil skabe adgang for øget konkurrence og nedbringelse af byggepriserne. Det er derfor med glæde, jeg på mit partis vegne kan indstille og anbefale såvel ændringsforslagene som lovforslaget til vedtagelse i det høje ting.

Guldberg: Ved den første behandling, der fandt sted sidste år, efter at dette lovforslag første gang blev fremsat, gav jeg på venstres vegne udtryk for, at vi var villige til at gå i forhandling om en mere liberal ordning, men at der var et par forudsætninger, der måtte opfyldes, hvoraf den første og vigtigste var, at det drejede sig om et erhverv, der nogenlunde frit kunne producere, d. v. s. at vi fik en frigivelse af byggeriet. Man kan derfor med rette sige, at der i hvert fald for vort vedkommende en en ganske naturlig sammenhæng mellem vor holdning til dette lovforslag og det, der blev resultatet af forhandlingerne om boligspørgsmålet og boligforliget.

Jeg vil gerne benytte anledningen til at minde om, at vi ved samme lejlighed også gav udtryk for, at det ikke alene var et spørgsmål om selve erhvervets frihed, men at der vel også var forhold på arbejdsmarkedet, som i høj grad kunne være bestemmende for konkurrencemulighederne

inden for dette erhverv. På det punkt er vi knap så tilfredse med, hvad der er sket, og jeg håber, at vi, nu da man også fra regeringens, fra socialdemokratiets side, går ind for en liberalisering også på dette erhvervsområde, kan få lejlighed til at snakke lidt nærmere om de synspunkter, der ikke mindst fra vort parti er fremført vedrørende den frie arbejdsret. Jeg tror ikke, man skal undervurdere, hvad dette problem betyder inden for hele bygge- og anlægsvirksomheden.

Vi er i øvrigt tilfredse med, at der nu er blevet åbnet en mulighed for en lovgivning, der giver friere konkurrencevilkår. Jeg har nogle gange i forbindelse med andre ting haft lejlighed til at nævne, at vi i virkeligheden alle er klar over, at man faktisk ville være i stand til at bygge væsentligt billigere, ikke mindst når det gælder boligbyggeri, og vi har en ubehagelig fornemmelse af, at der har været mange faktorer, som har været til hinder for, at det er sket. Det er vist desværre sådan, at der gennem den lange periode med reguleringer og beskyttelse, der faktisk har været, ikke på dette erhvervsområde i samme omfang som inden for mange andre erhvervsområder virkelig er opnået en forbedring, en forøget konkurrence og en større og en billigere produktion i kraft af hele den tekniske udvikling, der er foregået.

Jeg føler mig overbevist om, at den lov, vi nu skal vedtage, vil kunne bidrage dertil. Jeg er godt klar over, at det ikke alene er gennem lovgivningen, man kan få virkningerne af konkurrencen frem, men på den anden side skal man dog, når den stærke liberalisering, der her er tale om, har givet anledning til nogle indvendinger og betænkeligheder, ikke mindst fra håndværkets side, også være opmærksom på, at der, ikke mindst i byggeriet, er en kraftig konkurrence mellem den almindelige håndværksmetode og andre arbejdsmetoder, og jeg tror, det vil være gavnligt, også for håndværket selv, at man nu får muligheder for at lade konkurrencen virke og få en hel del af de spørgsmål, som har voldt vanskeligheder, klaret.

Hvad angår de ændringer, der er foreslået, vil jeg gerne om udskydningsreglerne sige, at det er jo klart, at på dette punkt — i modsætning til, hvad der gælder for

[Guldberg.]

de øvrige ting, der har været drøftet, og som indgår i ændringsforslagene — har de fire partier, som har indgået boligforliget, naturligvis været bundet til at gå ind for denne lovgivning uden udskydningsregler. Jeg kan godt forstå, at der har været visse betænkeligheder både i den oprindelige kommission og under vore drøftelser derom, men jeg mener alligevel, at det er en rigtig beslutning — og vi er jo også selv gået ind for den.

Der er en ting, jeg gerne vil fremhæve; jeg tror, det er nødvendigt at være opmærksom på den, og jeg vil også bede ministeren være opmærksom derpå. Det er jo sådan, at udskydningsreglerne også har haft betydning for den måde, på hvilken bygherrerne — og bygherrerne er jo i meget stort omfang offentlige myndigheder — behandlede sagerne, og det er jo klart, at et udskydningsinstitut, set fra en bygherres, dermed også en offentligt ansat bygherres eller hans repræsentanters synspunkt, havde en vis behagelighed, som lå deri, at man somme tider kunne lade regnemaskinen afgøre det, som man ellers ville blive nødt til — somme tider med visse betænkeligheder — at skulle tage stilling til og tage ansvaret for.

Når jeg nævner det her, er det, fordi jeg mener, at når udskydningsreglerne falder bort — hvad jeg mener de bør — må de offentlige myndigheder, også bevilgende myndigheder, også finansudvalg, også revisionsdepartementer, være særdeles opmærksomme på, at de af det offentlige ansatte folk ved en bedømmelse af licitationsresultater stilles over for en opgave, der er vanskeligere og kræver mere forståelse end den, de hidtil har været stillt over for. Vi kan bare lige forestille os, at man skal anbefale en bevilgende myndighed — det kan måske være et finansudvalg — at den ikke tager det billigste; så skal man altså stå til ansvar for det. Eller omvendt: at man går ind for det billigste med tvivl i hjertet og derefter må tage ansvaret for, at det viste sig, at det ikke kunne gennemføres til den pris, og at det kom til at koste væsentligt mere, end hvis man havde taget nr. 2. Jeg nævner det her, fordi jeg samtidig vil bede regering og ministre om, når vi nu er enige om disse ting — og jeg er ligesom ministeren helt tilfreds med, at det er gået på denne måde —

at være opmærksom på disse ting, også være opmærksom på det i den kontrol, man må øve med tingene; man må altså acceptere og forstå, at folk kommer til at træffe afgørelser ofte efter bedste evne og bedste skøn, men somme tider alligevel forkert.

Så har der været en del drøftelse angående møder og anmeldelsespligt. Man skal ikke misforstå den diskussion, der har været, derhen, at det udelukkende har drejet sig om det, som vi har talt mest om de sidste par dage, nemlig spørgsmålet om anmeldelsespligt. De synspunkter, der har stået over for hinanden, har været, om man på den ene side — som nogle ønskede det — i al almindelighed skulle lave en lov, som forhindrede, at håndværkere og entreprenører mødtes inden en tilbudsafgivning for at drøfte, hvad de nu kunne finde på, og endvidere, om man skulle forhindre, at organisationsmedlemmer havde en ret til overhovedet at anmelde over for deres organisation i forvejen, at de var interesserede. Det er det ene synspunkt, man har været inde på. Det andet har måske ligget lige så langt til den anden side. Jeg mener, at det, vi er nået til, er en rigtig mellemløsning; der er brug for disse møder. Det er rigtigt, at man skal have lejlighed til at drøfte de tekniske forudsætninger — det er i alles interesse — men det skal gøres under den rigtige form, og det skal også gøres med bygherrens medvirken, så han har adgang dertil, og derfor tror jeg, at der på dette punkt, i spørgsmålet om møder, er fundet en rigtig løsning.

Hvad anmeldelse angår, er jeg klar over, at man ud fra traditionelle synspunkter og vaner inden for håndværket har lagt megen vægt på, at der er en anmeldelsespligt. Jeg mener alligevel, at det, vi har lagt os fast på, er det rigtige: at der naturligvis skal være en ret for organisationens medlemmer til at anmelde; det er et naturligt led i det forberedelsesarbejde, der skal foretages; men der er ikke nogen som helst grund til, at man, i hvert fald når lovgivningsmagten skal fastsætte reglerne for licitation — man kan diskutere, hvad der kan tolereres, når det ikke er et lovgivningsanliggende — i selve loven giver organisationerne ret til at gå videre, således at der også bliver tale om en forpligtelse. Forpligtelse måtte jo så kunne betyde, at de kan mødes med sank-

[Guldberg.]
tioner, hvis de i det enkelte tilfælde vælger ikke på forhånd at binde sig til en anmeldelse.

Jeg mener altså, at den mellemløsning, der er fundet i dette spørgsmål, tilgodeser de rimelige hensyn til erhvervet, men samtidig fører til, at vi får den friest mulige konkurrence og også den frihed for de enkelte erhvervsudøvere, hvad enten de er medlemmer af organisationerne eller ikke, til at konkurrere i det omfang, de vil det og har mulighed for at gøre det.

Til sidst vil jeg gerne sige, at vi jo alle er klar over, at det er en uhyre væsentlig side af hele løsningen af boligspørgsmålet, at en prissænkning i nybyggeriet kan komme igennem. Der er vel ingen af os, der tror, at man skaber konkurrence igennem en sådan lov i sig selv; det er hverken tvang eller kontrol eller regler, der nytter så forfærdelig meget, når det kommer til stykket. Det, som nytter, og som vi vel er forpligtet til at gøre os hæderlige anstrengelser for, er i hvert tilfælde at have en lovgivning, der gør det muligt for dem, der gerne vil konkurrere, også at få lov til det.

Med disse bemærkninger vil jeg på mit partis vegne anbefale såvel lovforslaget som de ændringsforslag, der er stillet af ministeren og tiltrådt af udvalget.

Poul Schlüter: Til grund for den lovgivning, som i dag er til anden behandling, ligger et omfattende kommissionsarbejde, der varede meget længe og var usædvanlig grundigt. Licitationskommissionen beskæftigede sig med det emne, som i dag er til forhandling, i 7 år. Kommissionen havde en usædvanlig alsidig sammensætning; jeg tror, der var 35 repræsentanter fra den juridiske verden, fra de brancher, som er interesseret, fra bygherrekredse og fra offentlige myndigheder. Jeg synes, det fortjener at nævnes i dag, at denne kommissions altovervejende flertal sluttede med at samle sig om en indstilling, der mandede ud i et lovforslag, og at handelsministeren oprindeligt, nemlig i efteråret 1964, her i tinget fremsatte et lovforslag i overensstemmelse med kommissionens arbejdsresultat.

Dette lovforslag var til udvalgsbehandling i fjor og har været det igen, men jeg tror nok, jeg har lov at sige, at udvalgs-

behandlingen ikke har været særlig tilbunds-gående eller detaljeret, og for mig er der noget betænkeligt i, at en stor og sagkyndig kommissions omfattende arbejde i løbet af ganske kort tid under behandlingen her i tinget således aldeles kan tilsidesættes. Hvis dette udvikler sig til at blive en almindelig praksis, tror jeg nok det bliver meget svært i fremtiden at få kyndige til seriøst at beskæftige sig med de opgaver, offentlige myndigheder pålægger dem som medlemmer af kommissioner.

Det er almindelig kendt, at det var et led i boligforliget, at der ved licitationsforslagets endelige behandling skulle indføres en bestemmelse om, at enhver adgang til udskydning af såkaldt illoyale bud blev hindret. Mit parti har lagt overmåde vægt på ved den behandling, som har fundet sted i licitationsudvalget efter boligforligets indgåelse i januar måned, at indtage en sådan holdning, at ingen med noget skær af ret kunne hævde, at vi — på trods af at vi på enkelte områder har haft vor egen særlige opfattelse — har optrådt på en sådan måde, og fastholdt sådanne standpunkter, at boligforliget derved blev berørt.

Det må naturligvis i denne forbindelse erkendes, at boligforliget har både et eksakt, ordmæssigt grundlag, men naturligvis også fra hvert af partiernes side visse forudsætninger, og disse forudsætninger er det naturligvis nyttigt at man søger at bevare opfyldt. Derfor har vor gruppe da også kunnet tiltræde lovforslaget i dets helhed på trods af megen betænkelighed omkring enkelte bestemmelser.

På et område, som ikke er betydningsløst, er der gjort indrømmelser fra anden side over for os, og det noterer vi med tilfredshed; jeg tænker især på, at vi under første behandling af lovforslaget kraftigt gjorde gældende, at vi ville anse det for aldeles overflødig at instituere et nyt licitationsråd, som vi ikke kunne erkende noget behov for, og som vi var ængstelige for meget let kunne svulme op til at blive en stor institution med en stor administration til rådighed, uden at det virkelig var nødvendigt, og vi er tilfreds med, at det som hidtil vil være monopoltilsynet og dermed også monopolarådet, som skal beskæftige sig med licitationsområdet.

Vi er også tilfreds med, at det forslag, som

[Paul Schlüter.]

på et vist tidspunkt var fremme om i licitationsloven at indsætte en særlig, man kan vist sige fortrydelsesparagraf, ikke bliver gennemført. Det har været på tale med en regel, som skulle gå ud på, at bydende i en licitation indtil en vis tid efter licitationens afholdelse kunne trække deres bud tilbage på et friere grundlag, end de kunne og kan i henhold til aftalelovens regler. Jeg tror, det er meget nyttigt, at vi på dette område ligesom på andre — og andre har jo også været til drøftelse — holder fast ved, at det i dansk ret er bedst at have én fælles omfattende generel regel, som giver tilbudsgivere og aftaledeltagere mulighed for at træde tilbage, og jeg er glad for, at det ikke lykkedes at få denne bestemmelse ind i loven; også alle implicerede organisationer advarede jo stærkt imod den.

På et andet område har man ikke kunnet imødekomme vore synspunkter. Vi har haft den opfattelse, at det i alt fald var meget tvivlsomt, om leverancer burde tages med under denne lov. Det er jo således i de fleste byggeføretagender, at der foregår dels en produktion på selve byggepladsen, dels — og stadig mere almindeligt — leveres der til byggepladsen materialer, som er færdigproduceret på fabrikker, og der er forskel på disse to sider af byggeriet. Jeg føler mig ikke overbevist om, at det er rigtigt, at leverancer af færdigproducerede, præfabrikerede dele, elementer og den slags er inkluderet i licitationslovgivningen; vi vil følge, hvorledes den nye lov virker i praksis, og hvis det måtte vise sig, at leverancerne ikke passer rigtigt ind i det nye system, kan man vel i forbindelse med denne lovs revision på et vist tidspunkt vende tilbage til spørgsmålet.

Det aldeles afgørende i denne nye lovgivning er jo, at både forhåndsreguleringerne falder bort, og den mulighed, som hidtil har bestået for at udskyde det, man kalder de illoyale, de for lave bud, falder bort.

Det er vel ikke mindst forhåndsreguleringerne, som har gjort licitationsordningen upopulær i mange bygherrekredse og har givet anledning til megen omtale årene igennem af licitationssager. Nu, hvor vi er i færd med at afskaffe udskydningsbegrebet, kan det måske være rimeligt at minde om, at da denne ordning blev indført i dansk

retspraksis i 30erne, var baggrunden for udskydningsbegrebet, at man ønskede at beskytte bygherrerne. Men det må jo erkendes, at vi på det tidspunkt også var i en ganske anden beskæftigelsessituation end den, vi kender nu, og det skal da erkendes, at der i dag er et andet faktisk grundlag.

Jeg vil også gerne føje til, at jeg tror nok, at de, som har været ivrigt for at afskaffe udskydningskriteriet, har alt for højstemte forventninger om den billigørelse, som vil kunne ske i byggeriet, hvis udskydningen af de illoyale bud falder bort. Jeg tror ikke, der er så forfærdelig meget at hente. Nu skal vi se, hvordan ordningen vil virke i praksis, men jeg mener, der er grund til at fremhæve, at der meget vel også i fremtiden kan komme til at foreligge situationer, hvor det åbenbart er en bygherreinteresse, at der er en chance for at få et for lavt bud, som ganske enkelt er ude af takt med de faktiske byggeomkostninger, udskudt.

Dernæst vil jeg gerne sige, at mit parti har haft særlige betænkeligheder ved affattelsen af det af handelsministeren foreslåede § 5, stk. 2. I denne bestemmelse foreslår handelsministeren, at det totalt forbydes at have regler om medlemmers pligt til forudgående anmeldelse af licitationsbud over for deres organisation. Jeg synes, det bør fremhæves, at det, der sker gennem denne nye regel, jo er, at enkelte erhvervsgrupper stilles helt uden for den almindelige, jeg kan vist godt sige systematik, som gælder her i landet, og som har fundet udtryk i monopolloven. Det almindelige synspunkt efter monopolloven er jo, at alle erhvervsgrupper har adgang til at indgå aftaler, men at disse aftalers gyldighed er betinget af, at de, forinden de træder i kraft, anmeldes til monopoltilsynet og derefter godkendes af tilsynet. Og det er for mig meget betænkeligt, at man gennem § 5, stk. 2, således som handelsministeren har foreslået dets affattelse, diskriminerer en enkelt erhvervsgruppe, som stilles uden for det sædvanlige system.

Jeg forstår, at det motiv, som har været ledende, er den fare, som foreligger efter forslagsstillerens opfattelse for en overtrædelse af licitationslovens bestemmelser. Det må vel også erkendes, at der foreligger en sådan i alt fald teoretisk fare. Men man kunne jo lige så godt ud fra et sådant

[Poul Schlüter.]

motiv forbyde f. eks., at arbejdere mødtes til sammenkomster, fordi der forelå en teoretisk fare for, at de under sådanne sammenkomster ville vedtage ulovlige strejker, eller udstede et forbud mod, at arbejdsgivere mødtes til sammenkomster, fordi der forelå en fare for, at man ville vedtage en ulovlig lockout.

Jeg tror, det principielt er forkert med denne regel, og jeg ville have foretrukket, at man havde fastholdt den principielle aftalefrihed inden for området, som gælder for alle andre erhverv, der jo på mange, mange områder har etableret aftaler, som, hvis der skal være sammenhæng i tingene, kan karakteriseres som langt farligere for erhvervsfriheden og den frie konkurrence. Jeg tænker især på områder, hvor man i monopoltilsynet efter en mangeårig praksis godkender bestemmelser, som instituerer en voldgift, der tager endelig stilling i sager, hvor kollegiale vedtægter påstås overtrådt, og med den virkning, at den kontrol, som ligger i de almindelige domstoles virksomhed, sættes fuldstændig ud af spillet.

Efter min opfattelse er der altså strengt taget ikke noget behov for et generelt forbud mod hvilke som helst aftaler om anmeldepligt. Denne anmeldepligt, hvis den kontrolleres behørigt og i overensstemmelse med den hjemmel, monopollovgivningen giver, i monopoltilsynet, vil efter min bestemte overbevisning i mange tilfælde være en direkte fordel for bygherren.

Jeg har også lagt vægt på, at samtlige de organisationer, som skal arbejde med den nye licitationslov, både entreprenørerhvervet og håndværkernes organisationer, stærkt har fremhævet, at man kunne bevare den nuværende anmeldepligt, der jo er underkastet monopoltilsynets kontrol. Jeg tror, det havde været klogt, hvis man på dette område havde taget et hensyn til erhvervsorganisationerne, således at den store nydannelse, der på hele dette område er tale om, ligesom kunne være mødt med større sympati.

Men som vi fra mit partis side har givet udtryk for i betænkningen, må boligforliget selvsagt holdes; det er en forpligtelse, vi naturligvis vil leve op til, og derfor er vi sindet at stemme for lovforslaget, således som det er indstillet til vedtagelse af ud-

valget. Jeg benytter lejligheden just på denne dag til at gøre den bemærkning til handelsministeren, at her ser vi altså et udmærket eksempel på, at det dog lader sig gøre partier imellem at træffe aftaler, som kan holde.

Axel Sørensen: Ved afslutningen af boligforliget den 18. januar opnåede man enighed inden for de 4 gamle partier om, at man ville foretage en væsentlig ændring i lovforslaget om licitation.

Det drejede sig om en ændring vedrørende § 4 i det fremsatte lovforslag omfattende pligt til anmeldelse af tilbud over for organisationerne og ret til udskydelse af bud. Håndværksorganisationerne har siden 1945 gennem retningslinjer vedrørende licitationer haft en meget stor indflydelse, idet organisationerne kunne pålægge tilbudsgiveren pligt til at anmelde sine tilbud ved en licitation over for organisationerne. Ved åbning af tilbud udskyder man efter det gældende udskydningskriterium de laveste tilbud fra det udbudte byggearbejde under påberåbelse af, at hvis den lavest bydende fik tildelt arbejdet, kunne man ikke være sikker på at få arbejdet udført.

I de senere år har udbuddet af byggearbejder været meget stærkt stigende og antallet af tilbud derfor stærkt begrænset, enkelte har måske endda været proforma-tilbud. På baggrund heraf har man lov til at formode, at den praktiserede form har befordret den øgede stigning i omkostningerne ved licitationsbyggen i forbindelse med den eksplosive stigning i byggeriet.

Som en følge heraf har boligforligets partnere ment, at man burde ophæve pligten til anmeldelse og retten til udskydelse af bud. Det oprindelige lovforslags forbud mod forudgående regulering suppleres med et forbud mod udskydning af bud og et forbud mod at fastsætte betingelser for åbning af bud. Desuden fritager man håndværkerne for den organisationsmæssige pligt til at anmelde tilbud og nøjes i fremtiden med en ret hertil. Jeg finder det rigtigt, at de bydende forud for en tilbudgivning kan drøfte udbudsgrundlaget, herunder teknisk begrundede forbehold, ligesom jeg vil mene, at organisationerne fortsat bør have muligheder for at være behjælpelig med at fastsætte regler for afholdelse af udbuds-

[Axel Sørensen.] møderne. Udbyderne skal deltage i disse møder, og jeg tror, at en nødvendig drøftelse af selve udbudsmaterialet kan virke positivt for såvel de bydende som udbyderen i opgaven med at finde den rigtige tilbudspris.

Man må sige, at det kan være rigtigt, at organisationerne fortsat kan medvirke til at sikre overholdelse af beskyttelsesbestemmelserne i § 6 ved at bestemme, at underhåndstilbud skal anmeldes, samtidig med at de afleveres.

Handelsministeren foreslår, at § 9 om et licitationsråd udgår, og at beføjelserne overgår til monopoltilsynet. Det finder jeg rigtigt, da jeg ved første behandling begrundede min formodning om, at det ville virke omstændeligt med et licitationsråd.

Vi har en stor stab af dygtige håndværkere i Danmark, og ingen må få den opfattelse, at boligforligets kortfattede bestemmelse om en licitationslov har bevirket, at det arbejde, som i lang tid er foregået i den kommission, som fremkom med forslag til en licitationslov, har været omsønst; det synes jeg ikke man kan sige.

Jeg havde gerne set, om handelsministeren var gået ind på at opretholde en revisionsbestemmelse i den lov, som vedtages om nogle dage, således at man om 2-3 år kunne have optaget loven til revision for at se på de forhold, som måske kan trænge til en regulering. Men nu bliver der jo lejlighed til mellem anden og tredje behandling at se på problemerne endnu en gang.

Mit parti kan stemme for de stillede ændringsforslag og for lovforslaget som helhed. Jeg vil personlig ønske den nye lov held og lykke på vejen i respekt for, at man her gør et positivt fremskud, der kan hjælpe de flest mulige i deres bestræbelser for at skabe en bolig til en rimelig pris.

Arne Larsen: Jeg vil ved denne anden behandling udtale min tilfredshed med, at lovgivningsarbejdet på licitationsområdet omsider er nået så langt, at vi nu kan skimte den endelige færdiggørelse af lovforslaget.

Det boligpolitiske forlig, som de såkaldte fire gamle partier sluttede den 18. januar i år, indeholdt også det, at man var blevet enig om at gennemføre en licitationslov, som udelukkede konkurrencebegrænsende

bestemmelser. Jeg må sige, at det er en af de meget få bestemmelser i det boligpolitiske forlig, som vi fra socialistisk folkepartis side til fulde kan støtte.

Det nye moment, der kom ind i arbejdet, var det, at den kommende licitationslov skulle frigøres for udskydningsregler, således at loven både kom til at indeholde et forbud mod forudgående regulering, et forbud mod udskydning af bud og et forbud mod at fastsætte betingelser for åbning af bud.

Vi er særdeles tilfreds med, at dette er kommet med, og derfor kan mit parti støtte det af handelsministeren stillede ændringsforslag nr. 1, som er en redaktionel ændring af § 3, stk. 2, affødt af handelsministerens ændringsforslag nr. 2, der lader § 4 i det oprindelig fremsatte lovforslag udgå, den paragraf, som netop indeholdt de omtalte udskydningsregler. Dette finder vi både sundt og fornuftigt, idet konkurrencen her ved efter vor opfattelse får en mulighed for at slå igennem og derved også kan bevirke en billigørelse af byggeriet, bestræbelser, alle må være stærkt interesseret i bliver gennemført.

Handelsministerens ændringsforslag nr. 3 indeholder en ny affattelse af § 5, som vi også kan tiltræde. Der har om denne paragraf været megen diskussion i udvalget, og fra forskellige håndværkerorganisationers side har det været krævet, at lovgivningsmagten ikke burde gribe ind i organisationernes ret til at påbyde deres medlemmer en pligt til at anmelde over for deres organisation, at man agtede at afgive licitationsbud, idet det efter organisationernes opfattelse var meget vigtigt, at organisationerne og deres medlemmer havde fuld kontrol med, hvem der afgav licitationsbud, således at man kunne trække sig tilbage, hvis der var en såkaldt sort hest blandt tilbudsgiverne. Ved en sort hest skal vel forstås en illoyal tilbudsgiver, som man ikke ønsker at konkurrere med.

Vi fra vor side er af den opfattelse, at det bedste ville være, om en sådan pligt til anmeldelse ikke kunne påbydes medlemmer af en håndværkerorganisation eller en anden organisation. Vi foretrækker langt § 5, stk. 2, således som den nu foreslås affattet, hvorefter medlemmerne har en ret, men ikke nogen pligt til at anmelde licitations-

[Arne Larsen.]

bud. Det må så være op til organisationerne selv at indskærpe deres medlemmer, at de har denne rettighed, men vi finder det rigtigst, at der ikke pålægges medlemmerne en anmeldelsespligt.

Vi finder det ligeledes rigtigst, at der kan afholdes møder vedrørende en licitation til drøftelse af udbudsgrundlaget, herunder spørgsmål om teknisk begrundede forbehold, men kun såfremt udbyderen eller hans repræsentant opfordres til at komme til stede, og endvidere at såvel organiserede som uorganiserede bydende på lige vilkår skal gøres bekendt med og have adgang til sådanne møder.

De øvrige ændringsforslag er kun af redaktionel art, idet de er en følge af bortfaldet af § 4 og den nye affattelse af § 5.

Med disse korte bemærkninger kan jeg anbefale de af handelsministeren stillede ændringsforslag og forslaget til lov om licitation som helhed.

Rimstad: Mellem første og anden behandling af dette lovforslag er der jo her i tinget sket et og andet, som har kunnet ændre det oprindelige forslag i meget betydeligt omfang — det er naturligvis boligforliget, der her har spillet ind — og det foreliggende forslag har nu fået et indhold, som mit parti i det store og hele kan tiltræde. Både ved forslaget første førstebehandling og ved den anden førstebehandling har jeg trukket linjerne op for, hvad en licitationslovgivning, når man overhovedet skal have en sådan, efter mit partis opfattelse bør indeholde.

Vi har formuleret tre hovedsynspunkter, som bør være opfyldt, hvis en lovgivning på dette område skal have en mening og kunne virke tilfredsstillende. Det første punkt er følgende: der må ikke kunne foretages udskydelser mellem de indkomne tilbud, hverken af de bydende eller deres organisationer. Det andet punkt er: når en bydende over for bygherren eller køberen har tilkendegivet sin hensigt, at ville deltage i en indbudt licitation, må vedkommende ikke ved tilbuds åbning for sit vedkommende gøre denne betinget af, at andre bydendes bud ikke åbnes. Og det tredje punkt: udbyderen bør altid med given skriftlig begrundelse have ret til at annullere en licitation og skal efter en annullering

ikke være bundet af et eller andet fast tidsrum, før ny licitation kan afholdes.

Det foreliggende lovforslag med ændringer imødekommer helt og fuldt de to første krav, og jeg kan derfor give tilslutning til samtlige de af handelsministeren stillede ændringsforslag, der alle er tiltrådt af udvalget.

Hvad det tredje krav angår, det, der drejer sig om, at udbyderen efter en annulleret licitation ikke skal være bundet af et eller andet fast tidsrum, før en ny licitation kan afholdes, er der fra første til anden behandling ikke sket nogen ændring. Det er stadig sådan, at en ny licitation ikke kan afholdes før efter henholdsvis 6 og 3 måneder efter henholdsvis licitationen og annulleringen. Dette forhold mener vi fra vort partis side ikke er rigtigst. Den tidsmæssige tøven, der her er indbygget i forslaget, kan under visse forhold virke som en pression på udbyderen, der måske står med en tidsbegrænset finansiering af sit projekt, og som i så tilfælde vil være afskåret fra at gennemføre det, såfremt han skal vente 6 måneder med en ny udbydelse i tilfælde, hvor den første licitation ikke har givet det ønskede resultat eller der i øvrigt måtte være f. eks. tekniske grunde til at ændre udbudsbetingelserne.

Fra vort partis side mener vi, at det rigtigste vil være ikke i loven at fastsætte nogen karenstid. På den anden side kan dette måske under visse forhold give udbyderen for gode kort på hånden over for de bydende, hvis tid og økonomiske kræfter der jo ved en licitation er lagt beslag på. Vi vil derfor også fra vort partis side kunne acceptere, at der fastsættes en vis karenstid; men vi mener, at det vil være rigtigst, at denne reduceres meget betydeligt, og vi vil da af de her udviklede grunde foreslå, at det nævnte tidsrum: 6 måneder fra licitationsdagen, reduceres til 2 måneder, og at det andet tidsrum: 3 måneder efter annulleringen, reduceres til 1 måned.

Jeg vil gerne tilføje, at jeg har personlige erfaringer for, at det forslag, vi her stiller, vil kunne medføre en væsentlig forbedring af den målsætning, som lovforslaget i dets nye skikkelse vil få, nemlig at indføre den fri konkurrence inden for byggeriet. Jeg går ud fra, at samtlige partier her i salen kan tilslutte sig denne målsætning. Vi vil derfor, og fordi vi ikke under udvalgs-

[Rimstad.]

arbejdet har kunnet gøre vore synspunkter gældende, ved lovforslagets tredje behandling fremkomme med et ændringsforslag svarende til det af mig her anførte.

Adolph Sørensen: Mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Poul Schlüter, har jo på en klar og utvetydig måde givet udtryk for de generelle synspunkter, den konservative folketingsgruppe har over for det foreliggende lovforslag. Jeg vil gerne gøre nogle bemærkninger til lovforslaget, men først nogle indledende bemærkninger om selve formen for udvalgsbehandlingen.

Lovforslaget blev jo fremsat for anden gang i folketinget den 6. oktober 1965 og kort tid efter underkastet første behandling; der blev nedsat udvalg og afholdt sættømøde. Så gik der 4 måneder, hvor overhovedet ingen udvalgsbehandling fandt sted og ingen møder blev indkaldt; vi nåede helt frem til den 10. marts. Jeg siger dette for at understrege vor ordførers bemærkninger om, at han ikke syntes, lovforslaget havde fået den fortjente detaljerede behandling. Der holdtes igen udvalgsmøde den 16. og den 30. marts; så blev der en ny pause til den 11. maj, og det afsluttende møde holdtes i fredags, den 13. maj kl. 8³⁰ om morgenen.

Det er jo helt klart, at det, der for så vidt satte gang i udvalgsarbejdet, var det indgåede boligforlig. Men til trods for at der altså i virkeligheden har været 7 måneder til at behandle lovforslaget i, er det altså blevet — jeg viger ikke tilbage for at sige det — behandlet på en måde, der nærmer sig den så ofte benyttede betegnelse: lovjaskeri. Det blev fra udvalgsformandens side i fredags gjort klart for udvalgets medlemmer, at der nu skulle afgives betænkning, og man fik dagen til at betænke sig i. Efter at forhandlingerne imellem vore repræsentanter i udvalget var tilendebragt, anmodede jeg kl. 16³⁰ folketingssekretariatet om at få en mindretalsbemærkning tilføjet vor mindretalsindstilling, en bemærkning, som gik ud på, at ét medlem, Adolph Sørensen, gør

opmærksom på, at hans endelige stilling til lovforslaget er afhængig af lovforslagets videre behandling, og jeg insisterede på min ret til at få dette ind i betænkningen. Jeg fik den meddelelse, at denne var afgået til trykkeriet, og den blev da også omdelt i løbet af weekenden, også til udvalgets medlemmer, uden at min bemærkning var kommet med. Dette beklager jeg, og jeg benytter lejligheden til her klart at tage det forbehold, som jeg har bedt om at få ind i betænkningen.

Der er jo her fra flere sider, sådan som det for øvrigt også før blev gjort under behandlingen af næringslovforslaget, givet udtryk for sympati og forståelse for håndværket og håndværkets organisationer. Det kan jo for så vidt være opmuntrende nok; det er blot skade, at man har så lidt at have denne sympati i, trist at konstatere gang på gang, at forståelse og sympati for håndværket og håndværket som erhvervsfaktor sjældent, desværre, rækker ud over festtalernes negativitet.

Når socialdemokratiets ordfører, det ærede medlem hr. Niels Mørk, og flere andre ordførere her i dag har talt om, at en gennemførelse af licitationslovforslaget i den foreliggende form sikkert vil medføre en væsentlig nedbringelse af byggepriserne og en stigende konkurrence, skal jeg ikke benægte, at noget sådant vil kunne finde sted, men jeg understreger vor ordførers bemærkning om, at vi tror, man i høj grad overvurderer betydningen heraf.

Det ærede medlem hr. Niels Mørk, erindrer jeg, forlystede jo det høje ting med ved den oprindelige første behandling at fastslå, at man ville kunne opnå en besparelse på 200 mill. kr. ved at ophæve udskydningsadgangen. Der er ikke for mig nogen tvivl om — og det tror jeg efterhånden heller ikke der er for det ærede medlem — at dette var at skyde himmelhøjt over målet. Jeg skal bare minde om, at vi her i landet har ca. 20.000 virksomheder i byggefagene. De deltager nu ikke alle sammen i licitationer, men hvis vi antager, de

[Adolph Sørensen.]

gjorde det, så ville det altså sige, hvis disse 200 mill. kr. skulle stå til troende, at disse 20.000 virksomheder via licitationsordningen skulle have fået kunstigt forøget deres indtægt med gennemsnitligt 10.000 kr. årlig. Prøv at sammenholde dette tal med mestrenes indkomster efter indkomststatistikken; der vil ikke blive meget tilbage af indtægten, som er hæderligt erhvervet uden om licitationslovens fordyrende virkninger.

Den ærede ordfører for venstre konstaterede her, at der var en naturlig sammenhæng mellem venstres synspunkter, således som de var fremsat ved første behandling, og partiets krav om at få den særlige passus ind i boligforliget, hvorefter udskydning af for lave bud skulle forbydes. Og det ærede medlem hr. Axel Sørensen var inde på, at man den 18. januar i og med boligforliget opnåede enighed mellem de fire forligspartier om at forbyde for det første regulering af bud, for det andet at forbyde åbningsforbehold og for det tredje at forbyde udskydning af for lave bud. Det er jo kun betinget rigtigt, vil jeg da gerne sige til det ærede medlem. Det, der kom til at stå i boligforliget, desværre, var en kort og klar bestemmelse om, at der skulle gennemføres en licitationslov med forbud mod udskydelse af for lave bud. Og det er jo noget helt andet. Dette er altså blevet stærkt udvidet på en måde, som i hvert fald ikke boligforliget forpligtede de fire partier til.

Jeg skal ikke nægte, at om man ikke fra organisationernes side har akkviesceret ved det, så er forholdet efterhånden det, sådan som sagerne ligger, med boligforligets bestemmelser og den meget stærke modstand mod åbningsforbehold og forhåndsregulering, som jeg heller ikke er nogen tilhænger af; at det, hvorom den væsentligste uoverensstemmelse drejer sig, er problemet om en frivillig eller en tvungen anmeldelsesordning på licitationsområdet.

Det ærede medlem hr. Guldberg og andre ordførere, ja, samtlige andre ordførere, har i og for sig her erklæret, at det er rimeligt, at der gives mulighed for de bydende til at afholde møde. Det ærede medlem hr. Arne Larsen sagde temmelig kraftigt, at det må da være rigtigt, at møder kan afholdes, men kun hvis bygherrer og andre bydende end de organiserede har adgang. Ja men det er

jo slet ikke herom striden står. En sådan adgang har samtlige bydende altid haft og vil de også fortsat have efter de ønsker til formuleringen af disse bestemmelser, som er blevet forebragt udvalget af Entreprenørforeningen, Håndværksrådet og hele den lange række af håndværksorganisationer, der har prøvet at appellere til fornuften i udvalget i denne henseende. Nå, det at appellere til fornuften er jo, som Kumbel siger, verdens største slag i luften, og det har altså i hvert fald indtil videre ikke bragt resultat. Det beklager jeg meget.

Det, der for mig at se er helt ubegribeligt, er imidlertid, at man vil nægte organisationerne denne selvfølgeligelige ret til at forsamles. Grundlaget for enhver licitation — det er man enig om i øvrigt — bør være at nå frem til et fuldstændig entydigt grundlag for afgivelsen af buddene. Det er helt klart; det fremgår også af betænkningen og af det materiale, der har foreligget for udvalget, at en meget, meget stor procentdel af det projekteringsmateriale, der ligger til grund for licitationerne, er behæftet med uoverensstemmelser og tekniske mangler og fejl. Og hensigten med at afholde disse forhåndsmøder er alene at tilvejebringe dette entydige grundlag. Så er bare det spørgsmål tilbage: hvem skal så tage initiativet til at afholde disse møder? Der kan ikke være tvivl om, at dette initiativ må og skal ligge hos organisationerne. Man har henvist til, at organisationerne og de bydende kan få oplysning hos bygherren om, hvem der byder, men det hele bliver jo én eneste stor gættekonkurrence, fordi organisationerne og tilfældige andre bydende ikke — i hvert fald slet ikke organisationerne — kan vide noget om, at der foregår eller forestår en licitation dette eller hint sted. Det vil altså være uomgængelig nødvendigt, hvis dette apparat skal virke til lige gavn for udbyderen, bygherren, arkitekt og ingeniører og tilbudgivere, at initiativet til indkaldelse til møderne kommer til at ligge hos organisationerne. At det er lige så selvfølgeligt, at organisationerne med dette ønske alene følger det mål at skabe ordnede, klare linjer og forhold inden for licitationsområdet, skulle det vel være overflødigt at sige. Jeg mener ikke — og det vil alle, der har beskæftiget sig med licitationer, også anse for at være af betydning — at man kan overlade

[Adolph Sørensen.]
 initiativet til bygherren eller hans arkitekt eller ingeniør, alene af den grund, at hovedtemaet for disse møder jo skal være opklaring af de tekniske uoverensstemmelser, og det er for meget forlangt af en arkitekt eller bygherre, at han på forhånd skal erklære, at hans udbudsgrundlag er mangelfuldt.

Jeg må altså derfor endnu en gang appellere til udvalgets medlemmer — idet jeg forudsætter, at der bliver udvalgsbehandling mellem anden og tredje behandling — om at tage dette spørgsmål op og imødekomme organisationerne. Jeg vil gerne have lov til at understrege, at det ikke blot er håndværkets organisationer, der har frembåret disse ønsker. Man har sluttet op om dem fra Danske Arkitekters Landsforbund, fra Dansk Ingeniørforening og Dansk Ingeniørsammenslutning, der jo alle er bygherrerepræsentanter. Det kan ikke være rimeligt, at man i denne vigtige sag ser bort fra det, som det ærede medlem hr. Jens Peter Jensen (Sorø amt) understregede som betydningsfuldt og fik tilslutning til af handelsministeren under behandlingen af næringsloven: vigtigheden af, at erhvervsøkonomiske lovforslag i dette høje ting samler en bred tilslutning blandt erhvervsorganisationerne; dette burde også gælde i spørgsmålet om en licitationslov.

Jeg skal derfor formelt anmode om, at lovforslaget henvises til fornyet udvalgsbehandling mellem anden og tredje behandling, og forbeholde mig min stilling med hensyn til retten til at stille ændringsforslag til tredje behandling.

Axel Ivan Pedersen: Jeg kan naturligvis ikke godtage de bemærkninger, hr. Adolph Sørensen fremsatte om ledelsen af arbejdet i licitationsudvalget. Hr. Adolph Sørensen ved godt, at forhandlingerne omkring boligforliget bragte stilstand i forhandlingerne vedrørende licitationsloven, og at boligforliget indeholdt bestemmelser vedrørende denne lovgivning, hvorfor vi var nødt til at afvente det endelige resultat — og der måtte jo gå en vis tid, før man kunne få disse ting samlet sammen.

Når hr. Adolph Sørensen beklager sig over, at han ikke har kunnet få en sær-

udtalelse med i betænkningen, gør jeg bare opmærksom på, at hr. Poul Schlüter på det konservative folkepartis vegne — som aftalt i morgensens udvalgs møde i fredags — først på eftermiddagen afleverede en udtalelse på det konservative folkepartis vegne, på basis af hvilken trykkeriet gjorde arbejdet færdigt og pakkede betænkningen. Først da man er så langt, henvender hr. Adolph Sørensen sig i sekretariatet — ikke til udvalgets formand, men til sekretariatet — og søger at få dem til at sende en tilføjelse til denne betænkning ud. Jeg kan bare sige, at sekretariatet naturligvis måtte afvente besked fra udvalgets formand, før det kunne foretage ændringer i en betænkning, som udvalget havde været enig om.

Handelsministeren (Lars P. Jensen): Jeg skal på dette sene tidspunkt fatte mig i korthed og ikke gå ind i en diskussion om alle de problemer, der er rejst. Det er længe siden, dette spørgsmål kom frem her i folketingsalen; jeg tror, jeg rejste det på mit partis vegne i 1950-51, og nu skriver vi altså maj måned 1966 — det har haft en lang vandring. Jeg synes også, det er et godt resultat, vi har nået. Jeg sagde under første behandling af lovforslaget, at hvis der var interesse for det og flertal i udvalget for at gå videre end det lovforslag, jeg havde fremsat, var jeg klar til at følge det, og det viste sig altså også, at der efter boligforliget var villighed og flertal til at gå videre, så regeringen og jeg har sådan set fået vort ønske opfyldt.

Hr. Guldborg var inde på spørgsmålet om embedsmændene både i kommunerne og i staten, som vil få et større ansvar under den nye ordning. Vi er helt enige. Men jeg tror, vi skal strække det ud til andre end blot statens og kommunernes embedsmænd; det må sådan set gælde alle. Det er en helt ny situation, der opstår. Nu skal loven jo først træde i kraft den 1. januar 1967, og jeg tror derfor, at det er rigtigt, at vi fra handelsministeriets og centraladministrationens side, når vi får tænkt det igennem, udarbejder et cirkulære, hvori vi gør dem, der skal arbejde med det fremover, opmærksom på den nye praktik, det nye system, den nye teknik, der ligger i det; det er vist, omend ikke nødvendigt, så dog

[Handelsministeren.]

praktisk. Det er da hensigtsmæssigt, at et nyt system, når det skal sættes i kraft, bliver kørt ind på den rigtige måde.

Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger til hr. Poul Schlüter. Jeg tror, det var ved første behandling her i oktober måned, hr. Poul Schlüter sagde til mig, at nu havde jeg jo sunket licitationsloven et år ved ikke at tilslutte mig mit eget forslag, og det betød så, at man igen måtte vente. Jeg tror, jeg i dag tør sige, at det vist egentlig var godt, vi ventede det år; så fik vi da nogen betaling for ventetiden i form at et bedre lovforslag.

Både hr. Adolph Sørensen og hr. Poul Schlüter var inde på at drøfte kommissionsarbejdet, og hr. Poul Schlüter hævdede, at det var blevet tilsidesat. Jeg er nu ikke helt enig, for der foreligger dog fra administrationen, der har udarbejdet ændringsforslag og skitser til dette meget materiale, mange analyser og mange tal, som kan bruges som vurderingsgrundlag og baggrundsmateriale for udvalgsmedlemmerne. Det er da så heldigt, at vi nys har haft et lovforslag af lignende art her i folketinget, om næringsloven, hvor der jo også havde siddet en kommission, og hvor hr. Poul Schlüters parti og venstre ved at skaffe et flertal i udvalget, som jeg måtte bøje mig for, også tilsidesatte en kommissionsbetænkning i spørgsmålet om næringsbrevene, som man i kommissionen ikke havde foreslået ophævet.

Jeg skal heller ikke gøre så farlig mange bemærkninger til hr. Adolph Sørensen. Jeg forstår hr. Adolph Sørensens stilling på den plads, hvor han sidder som formand for Håndværksrådet. Jeg skal ej heller blande mig i striden om udvalgsarbejdets gang. Men jeg vil dog gerne sige som min erfaring fra de seneste dage, at det jo ikke var det store problem og de lange paragraffer, som man var uenig om, der krævede den lange tid; det var egentlig fotograferet ned til spørgsmålet om pligt eller ret; det var det, der var uenighed om, og hvis håndværket havde fået pligten i stedet for retten, er jeg helt sikker på — eller vidende om — at så ville man have accepteret det. Så enkelt var egentlig spørgsmålet, så det tidsmæssige kan ikke have spillet den helt store rolle i den sidste fase.

Jeg fristes til at gøre en lille bemærkning om sympati- og festtaler. Jeg synes, at hr. Adolph Sørensen lige skal være opmærksom på, at der jo er et meget, meget stort flertal i denne sal for dette lovforslag.

Hr. Adolph Sørensen hævder, at alle håndværksorganisationerne var enige derom — det gjaldt Håndværksrådet, det gjaldt Entreprenørforeningen, det gjaldt Danske Arkitekters Landsforbund, det gjaldt Dansk Ingeniørforening. Det er jo ikke rigtigt. Dansk Ingeniørforenings skrivelse, udvalgets bilag nr. 14, går ikke ind for pligten til at anmelde bud forud. Det store spørgsmål er jo: retten eller pligten. Hr. Adolph Sørensen spørger, hvor initiativet skal ligge, om det skal ligge hos organisationerne. Ja, det skal ligge hos organisationerne eller hos de bydende. Så bliver det organisationernes opgave i forbindelse med bygherren at finde ud af, hvordan man får at vide, hvem der har givet buddene.

Jeg skal ikke her komme ind på hr. Poul Schlüters bemærkninger om, at det var udtryk for en diskrimination, at der ikke var andre erhverv, der var udsat for dette, kun indskrænke mig til den korte bemærkning, at hvis andre erhvervsgrupper havde lignende regler, som håndværket har haft, som Entreprenørforeningen har haft, og dette havde været underkastet monopolloven, er jeg overbevist om, at man fra monopolmyndighedernes side havde grebet ind over for sådanne generelle aftaler inden for en hel branche eller inden for et helt erhverv.

Jeg takker for tilslutningen til lovforslaget.

Guldborg: Det skal kun blive to korte bemærkninger. Først vil jeg gerne takke ministeren for tilsagnet om at se på det spørgsmål, jeg rejste om embedsmændenes problemer og ansvar i forbindelse med denne lovgivning. Når jeg rejste spørgsmålet specielt for de offentlige myndigheders vedkommende — og ikke mindst altså statens — er det, fordi det er det område, hvor vi, om jeg så må sige, selv er bygherrer, og hvor vi, synes jeg altså, har en særlig forpligtelse. Jeg vil derfor lægge megen vægt på, at man overvejer at gøre noget ved dette spørgsmål. Jeg er helt enig med handelsministeren i, at vi på dette punkt indfører ændrede arbejdsbetingelser, og at det

[Guldberg.]

er meget vigtigt, at bevilgende myndigheder og revisorater er klar over, hvad dette vil betyde.

Så blot den anden ganske korte bemærkning. Det har for os — det har jeg også givet udtryk for flere gange, ligesom det klart er sagt, da vi begyndte debatten om denne lovgivning — været helt afgørende, at der nu engang er stor forskel på, hvilke regler man kan have for et erhverv, der er reguleret af det offentlige, og hvis muligheder for udvidelse af omsætningen derfor i høj grad er bestemt af udenforstående forhold, og for et frit erhverv.

Jeg er tilfreds med, at vi er kommet igennem efter boligforliget og har fået en væsentlig frigørelse af byggeriet, ligesom jeg synes, det er naturligt at tage konsekvenserne heraf. Vi er alle enige om, at det er vigtigt, at vi kan indgå forlig og holde dem. Jeg vil derfor gerne understrege — jeg ved, der er enighed herom, men jeg synes, det måske kunne være rigtigt for historiskskrivningens skyld at få det bemærket igen, så der ikke skal blive misforståelser — at boligforliget i relation til licitationsloven er et forlig, hvor vi er blevet enige om ikke at tage udskydningsregler med. Venstre vil i hvert fald vedstå sit ansvar, men deri ligger ikke, at vi af den grund vedrørende de andre problemer, specielt spørgsmålet om ret kontra pligt, har følt os forpligtet eller bundet af boligforliget. Vi har følt os forpligtet i den forstand, at vi gerne ville nå til noget, vi kunne blive enige om, men har — og det tror jeg også gælder andre — måttet tage vor stilling til dette spørgsmål, som ikke direkte står i teksten, ud fra hvad vi mener er rigtigt, og det har altså været ret eller pligt. Jeg føler mig ikke overbevist om, at det skulle være ødelæggende for mulighederne for en fornuftig og rigtig licitationspraksis, at man har retten til anmeldelse uden at have pligten med de dertil knyttede sanktioner, og vi er i hvert fald ikke tilhængere af en lovgivning med alt for mange tvangsregler.

Poul Schlüter: Udvalgsformanden, hr. Axel Ivan Pedersen, fremsatte en kommentar til det spørgsmål, hr. Adolph Sørensen bragte frem om betænkningen. Det er rigtigt, som hr. Axel Ivan Pedersen nævnte,

at jeg ca. kl. 14³⁰ i fredags på det konserverative folkepartis medlemmers vegne i licitationsudvalget afleverede en fællesudtalelse. Men det er lige så rigtigt, at hr. Adolph Sørensen havde ønske om desforuden at fremsætte sine personlige synspunkter til lovforslaget som helhed. Der skete i øvrigt det, har jeg forstået, at trykkeriet med vanlig fart trykte det afleverede, således at betænkningen forelå trykt allerede kl. ca. 16³⁰. Den forelå altså, da hr. Adolph Sørensen kom med sin egen indstilling. Jeg vil dog gerne benytte denne lejlighed til at fastslå, at det må være ethvert udvalgsmedlems ret at få trykt i princippet hvad som helst, han ønsker, i en betænkning, som skal omdeles til tingets medlemmer. Måtte betænkningen allerede være trykt, er det vel ikke anderledes, end at den kan omtrykkes. Her må teknikken sandelig underkaste sig det højere hensyn.

Jeg har ikke mange bemærkninger at føje til handelsministerens synspunkter i anden omgang. Kun synes jeg ikke, det er berettiget, at handelsministeren tager Dansk Ingeniørforenings henvendelse til udvalget, bilag 14, til indtægt og påviser, at der er en forskel på Dansk Ingeniørforenings opfattelse og de øvrige organisationers.

Det, Dansk Ingeniørforening siger i henvendelsen, er jo, at man ikke er tilhænger af, at der direkte eller indirekte findes bestemmelser i loven, som forpligter bydende til at deltage i forhåndsmøder. Om noget sådant har ingen bedt. Det, debatten har stået om, har alene været spørgsmålet om, hvorvidt loven skulle indeholde en forpligtelse til at anmelde bud til en organisation. Alle har været enige om, at der selsagt ikke i loven kunne eller skulle indeholdes regler, som foreskrev en pligt til at deltage i møderne.

Adolph Sørensen: Jeg vil gerne for den gode ordens skyld til det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen, hos hvem jeg kunne spore ligesom en bebrejdelse over, at jeg ikke havde henvendt mig til udvalgsformanden, men til sekretariatet, sige, at jeg søgte da også at komme i forbindelse med udvalgsformanden, der imidlertid havde meddelt sekretariatet, at han ikke længere var til stede, han var til kongres, ja, jeg ved ikke hvor — jo, jeg tror for øvrigt, det var i Dansk almennyttigt Boligselskab. Det var

[Adolph Sørensen.]

et højt nyttigt ærinde, det skal jeg ikke bebrejde den ærede udvalgsformand, men man kan vel så heller ikke bebrejde mig, at jeg henvendte mig til sekretariatet, da jeg ikke kunne få formanden i tale.

Jeg skal heller ikke gøre mange bemærkninger, men når ministeren siger, at kommissionsbetænkningens indhold jo da nok alligevel har haft værdi som materiale for udvalget, er det vel rigtigt; det er da i hvert fald rigtigt i den udstrækning, at udvalgsmedlemmerne har tilegnet sig indholdet af betænkningen; det tror og håber jeg da at alle har. Men det er dog vist alligevel en lidt for ringe trøst for de højt kvalificerede folk, der igennem mere end 7 år har siddet og puklet med disse problemer og er nået frem til konklusioner og indstillinger, som man altså nu i en sen natstid har tilsidesat som led i et boligforlig, hvor det efter min og manges opfattelse ikke hører hjemme.

Den højtærede minister henviste til, at Ingeniørforeningen ikke gik ind for anmeldelsespligten. Nej, det, Ingeniørforeningen gik ind for i sin skrivelse, i sine udtalelser i øvrigt, var, at der måtte lægges vægt på og tillægges en afgørende betydning, at der afholdtes møder. Det, der simpelt hen er den helt enkle sandhed, er jo, at disse møder kan ikke afholdes, kan ikke blive effektive, vil ikke kunne finde sted i det ønskede omfang, medmindre de er forbundet med en anmeldelsespligt for organisationernes medlemmer.

Og så hævder ministeren, at afstanden vel ikke var så stor imellem os; den var projiceret ned fra ret til pligt eller omvendt. Det er nu at forenkle det hele lidt for stærkt, højtærede minister. Der er nemlig her en ganske afgørende forskel; jeg ved godt, at der også i udvalget har bredt sig en opfattelse af, at der var en ganske lille bitte forskel i opfattelsen hos de repræsentanter, der har været i deputation, og som har sendt skrivelser til udvalget, og så udvalgets flertal og den højtærede minister. Men den er meget afgørende, denne afstand, meget betydningsfuld. Den kan måske have bredt sig også i udvalget, fordi formanden over for udvalget har henvist til, at Håndværksrådets og Entreprenørforeningens repræsentanter — jeg synes, jeg er nødt til at sige dette — med hvem udvalgsformanden

ganske naturligt har haft nogle forhandlinger, havde givet udtryk for, at man fra disse repræsentanters side var tilfreds med en frivillig anmeldelsesordning, og formanden konstaterede hermed, at der var en mærkelig afstand imellem mine skarpe synspunkter og organisationsrepræsentanternes.

Det er klart, at noget sådant da må overraske mig, og det blev da også omgående dementeret. Det blev helt klart, da der mødte en deputation fra de omhandlede organisationer, og af det skriftlige indlæg, de afleverede fredag morgen, at der havde været tale om en forkert fremstilling fra formandens side, og jeg synes, det må være rigtigt her at understrege, at der ikke har været indforståelse på noget tidspunkt fra organisationernes side med hensyn til en frivillig anmeldelsesordning, simpelt hen fordi denne ikke vil være nyttig og hensigtsmæssig.

Axel Ivan Pedersen: Jeg har blot den enkelte og korte bemærkning til hr. Adolph Sørensen, at jeg ingen sinde i udvalget har erklæret, at disse organisationer var tilfredse. Jeg har sagt, at de var indforstået med det, og jeg har tilføjet, at Håndværksrådets repræsentanter for deres vedkommende havde udtalt beklagelse over, at der ikke var en mulighed for, at der kunne fastsættes en anmeldelsespligt, men man var indforstået med, at boligforliget som sådant måtte medføre en lovgivning som den her skitserede, så en korrekt fremstilling, hr. Adolph Sørensen, af disse sager er den, jeg har givet her.

Hermed sluttede forhandlingen.

§§ 1 og 2, ændringsforslag nr. 1, § 3, således ændret, ændringsforslag nr. 2 om, at § 4 skal udgå, ændringsforslag nr. 3, § 5, således ændret, ændringsforslag nr. 4, § 6, således ændret, § 7, ændringsforslag nr. 5 om, at § 8 skal udgå, ændringsforslag nr. 6 om, at § 9 skal udgå, ændringsforslag nr. 7, § 10, således ændret, ændringsforslag nr. 8, § 11, således ændret, ændringsforslag nr. 9 og § 12, således ændret, vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Thestrup): Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Medlem af folketinget Lembourn har meddelt mig, at han ønsker til handelsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Mener ministeren stadig ikke, at tiden er moden til, at Danmark bør sætte loven om den internationale olieforureningskonvention i kraft, og at de lovændringer, dette kræver, bør gennemføres nu?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid efter spørgetiden i morgen, onsdag den 18. maj.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 18. maj, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Spørgsmål til ministrene.*

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

3) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om revalidering. (Om revaliderings- og forsorgsdirektoratet).

4) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om invalidepension m. v. (Om invalideforsikringsfonden).

5) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ungdomsklubber m. v. i Grønland.

6) *Første behandling af:*

Forslag til lov om leje.

7) *Første behandling af:*

Forslag til lov om midlertidig regulering af boligforholdene.

Moedet hævet kl. 18³⁹.

105. møde.

Onsdag den 18. maj kl. 13.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål til ministrene.

Af *Skræppenborg-Nielsen* til indenrigsministeren:

„Har ministeren planer om inden for en overskuelig årrække og af hensyn til den omsiggribende forureningsfare at fremkomme med forslag, der sigter imod indførelse af obligatoriske rensningsanlæg overalt i landets kommuner?“

Skræppenborg-Nielsen: Som medlem af en kommunalbestyrelse skulle jeg forleden sammen med repræsentanter for andre kommuner tage stilling til et helt nødvendigt kloakerings- og afvandingsprojekt af en størrelsesorden på ca. 5 mill. kr. Under behandlingen af projektet var vi et par stykker, der talte for, at projektet egentlig burde udvides til at omfatte også et moderne rensningsanlæg, hvor bekesteligt det end måtte være. Selv om vore synspunkter sådan set udmærket blev forstået, skete der ikke nogen ændring i projektet, bl. a. med den begrundelse at det jo rent rensningsmæssigt ikke ville hjælpe ret meget, hvis nabokommunerne ikke gjorde det samme.

Som forholdene er i dag — og efter min opfattelse bliver de værre og værre — er det vist ikke for meget at sige, at det såkaldte moderne samfund er ved at blive kvalt i sit eget skidt med helt uanede konsekvenser til følge, konsekvenser, ingen i dag kan overskue. Jeg er udmærket klar over, at en eventuel lovfæstelse af obligatoriske rensningsanlæg overalt i landets kommuner er en meget, meget bekostelig affære, så bekostelig at staten må ind i billedet. Derfor kunne det interessere mig at få at vide, hvilke planer staten — i dette tilfælde indenrigsministeren — har vedrørende dette meget vigtige spørgsmål, der før eller siden, men helst før, skal og må løses.